

Vysvětlíme, kdo potřebuje opatrovníka, jak ho soud vybere, co opatrovník dělá a co ne. Popíšeme, kdy opatrovaný (opatrovanec) jedná sám a co se stane, když jedná, ačkoliv by neměl. Přiblížíme, kdo kontroluje opatrovníka a jak se řeší neshody mezi opatrovníkem a opatrovaným. Ombudsman může zkontrolovat postup tzv. veřejného opatrovníka. Dozvíte se, kde o tom najdete víc informací.

Pro koho je opatrovník? Kdo je opatrovanec?

Opatrovníka má vždy **člověk, jehož soud omezil ve svéprávnosti**, ale mohou ho mít i **jiní lidé, kteří se sami nemohou nebo nezvládnou postarat o své právní záležitosti**. Soud opatrovníka ustanoví, pokud nestačí jiné opatření, například *dohoda o nápomoci při rozhodování* nebo *zastoupení členem domácnosti*. **Opatrovanec** je pak člověk, který má opatrovníka.

Kdo je opatrovník?

Opatrovník je **ten, koho soud ustanovil**, aby se staral o **právní záležitosti** jiného člověka, který se o ně nemůže postarat sám. Opatrovanec může mít **jen jednoho opatrovníka**. Výjimečně může mít dva, pokud se jeden stará jen o majetek (je tzv. opatrovníkem pro správu jmění).

Z lidí blízkých opatrovanému může (nemusí) být zvolena také **opatrovnícká rada**. Jejím úkolem je podpořit a zároveň kontrolovat činnost opatrovníka.

Co jsou právní záležitosti?

Zařizováním právních záležitostí se myslí **jednání, které má právní následky**. Většinou tak člověk získává práva a/nebo povinnosti. Člověk právně jedná, třeba když si pronajme byt, požádá o důchod nebo si něco koupí v obchodě. Mezi právní záležitosti nepatří rozhodnutí, co si obleče, s kým se bude vídat, jestli bude kouřit nebo půjde na procházku.

Jak se soud dozví o tom, že někdo potřebuje opatrovníka?

Soud jedná na **návrh samotného člověka**, který opatrovníka potřebuje, na **návrh kohokoliv jiného** nebo **když se sám dozví** o člověku, který by mohl potřebovat opatrovníka. Soud opatrovníka ustanoví, jen pokud je přesvědčen o tom, že ho daný člověk opravdu potřebuje.

Jak soud vybere opatrovníka?

Soud vždy přihlíží k přání opatrovance a jeho blízkých. Postupuje nejčastěji takto:

- (1) Ustanoví opatrovníkem člověka, kterého **navrhl sám opatrovanec**.
- (2) Pokud to není možné, ustanoví opatrovníkem **příbuzného** opatrovance nebo někoho jiného, komu opatrovanec věří a kdo se o opatrovance **dlouhodobě zajímá**.
- (3) Pokud nelze jmenovat nikoho takového, jmenuje soud **veřejným opatrovníkem obec**, kde má opatrovanec bydliště, nebo organizaci, kterou obec k veřejnému opatrovnictví zřídila.

V malých obcích dělá veřejného opatrovníka starosta, ve větších městech nejčastěji sociální pracovníci městského úřadu. Veřejným opatrovníkem je tedy sice obec, ale opatrovanec se setkává se „svým“ člověkem z obce, který pro něj opatrovnictví vykonává.

Kdo nemůže být opatrovníkem?

Opatrovníkem nemůže být **poskytovatel sociálních služeb**, které člověk využívá, ani zaměstnanci tohoto poskytovatele. Pokud je tedy opatrovanec v domově pro osoby se zdravotním postižením nebo využívá denní stacionář, opatrovníkem nemůže být **nikdo ze zaměstnanců**.

Opatrovníkem také nemůže být člověk, který má s opatrovancem **trvale protichůdné zájmy**. (Pokud se sourozenci dlouhodobě přou o majetek, nemůže být jeden opatrovníkem druhého. Naopak, pokud takové spory nemají, nebrání opatrovnictví případné budoucí protichůdné zájmy při projednávání dědictví po rodičích, protože pro toto řízení lze ustanovit kolizního opatrovníka).

O co se opatrovník stará?

Stará se o ty právní záležitosti opatrovance, které mu **určil soud**. Některé povinnosti mu ukládá také **občanský zákoník**. Rozsah právních záležitostí vymezený soudem se u každého opatrovance liší. Nejčastěji opatrovník za opatrovance jedná v těchto věcech:

Platí účty (z opatrovancových peněz), třeba za nájem, elektřinu a telefon.

Stará se o opatrovancův účet v bance.

Pomáhá s bydlením, třeba uzavře pro opatrovance nájemní smlouvu nebo smlouvu o poskytnutí sociální služby.

Jedná za opatrovance na úřadech, třeba vyřizuje důchody nebo sociální dávky.

Pomůže opatrovanci zajistit si lékaře.

Pomůže opatrovanci s nákupem neběžných věcí.

Pomáhá opatrovanci s prací, třeba uzavře pracovní smlouvu a vysvětlí opatrovanci, jaké má v práci povinnosti.

A hlavně, dbá o to, **aby opatrovanec žil** pokud možno **podle svých přání a představ**, když na to má prostředky a neohrožuje ho to.

Opatrovník nemusí vše dělat sám (osobně). Může zajistit, aby opatrovanci při zařizování některých záležitostí pomohl někdo jiný.

Opatrovník vykonává pouze běžnou správu jmění opatrovance. To znamená, že za něj **jedná v obvyklých věcech**. V ostatním potřebuje **souhlas soudu** nebo opatrovnícké rady (pokud je zřízena). Například, opatrovník může zaplatit za opatrovance nájemné, ale nemůže za něj prodat dům. Vysvětlíme níže.

Jak opatrovník ví, co má dělat? Jak jedná?

Soud v rozhodnutí určí oblasti, ve kterých opatrovník jedná, nestanoví do detailů, co přesně má udělat.

Opatrovník pak jedná nejlépe **společně s opatrovancem** (pomáhá vytvořit společnou vůli k právnímu jednání) či **podle jeho přání a vůle**, ledaže by to opatrovance ohrožovalo, nebo by to nebylo možné. **Musí tedy vědět, jak opatrovanec žije, na čem mu záleží a co chce**. Proto se o něj musí zajímat a pravidelně se s ním vídat. Pokud se přání a vůle opatrovance (ani dřívější) nedá zjistit, jedná opatrovník v zájmu opatrovance.

Pokud opatrovník nemůže jednat společně s opatrovancem (nemohou spolu vytvořit vůli jednat), musí mu vše **srozumitelně vysvětlit** (co udělá, co to bude znamenat, proč nesplní jeho přání).

Kdy opatrovanec jedná sám?

Opatrovanec může jednat sám **v záležitostech, ve kterých soud neomezil jeho svéprávnost.**

Příklad: Soud může pana Nováka omezit ve svéprávnosti v rozsahu všech právních jednání, která obsahují plnění přesahující hodnotu 2 000 Kč, a určit, že v tomto rozsahu za něj bude jednat opatrovník. To znamená, že by si pan Novák neměl jít sám kupovat pračku za 5 000 Kč, domluvit si a zaplatit zájezd za 3 000 Kč, ani podepsat roční smlouvu s operátorem, podle které každý měsíc zaplatí 500 Kč. **Pokud to přesto udělá, neporuší žádný zákaz, jeho jednání ale může být neplatné.**

Co když opatrovanec jednal sám, přestože „neměl“?

Takové jednání se považuje za **platné, pokud opatrovanci nepůsobí újmu**. Opatrovancovo jednání se také považuje za **platné, když je opatrovník dodatečně schválil, nebo je schválil samotný „opatrovanec“ po navrácení svéprávnosti**. V ostatních případech soud (na návrh) prohlásí jednání opatrovance za neplatné.

Příklad (pokračování): I když si pan Novák sám koupí pračku za 5 000 Kč, ještě to neznámá, že ji musí vrátit. Pokud opatrovník jednání pana Nováka schválí, koupě pračky platí. Opatrovník se musí řídit přáními a vůlí opatrovance, ledaže má velmi dobré důvody jednat jinak. Pokud už pan Novák má funkční pračku a nemá peněz nazbyt, může ho opatrovník zkusit přesvědčit, aby novou pračku vrátil, protože ji nepotřebuje. Pokud pan Novák pračku nemá, přeje si ji a má na ni peníze, měl by opatrovník nákup pračky schválit. Neměl by odmítnout s tím, že opatrovanci prospívá praní v ruce. Opatrovanec má **právo i na „nerozumné rozhodnutí“**, pokud ho **neohrožuje**. Pokud si pan Novák přeje mít každý rok novou pračku a může si to dovolit, neměl by mu v tom opatrovník bránit.

Kdy opatrovník potřebuje souhlas soudu (nebo opatrovnické rady)?

Opatrovník společně s opatrovancem (a za něj) **jedná v obvyklých věcech**. Jinak potřebuje **souhlas soudu**, případně opatrovnické rady, je-li zvolena.

Bez souhlasu opatrovnické rady nebo soudu (když není zřízena) **nesmí** opatrovník

- **změnit opatrovanci bydliště,**
- **umístit ho do uzavřeného ústavu** nebo podobného zařízení, pokud to jeho zdravotní stav zjevně nevyžaduje,
- **svolit k operaci se závažnými následky,**
- **koupit nebo prodat majetek** nad 386 000 Kč nebo více než třetinu majetku opatrovance, ledaže nemá téměř žádnou hodnotu,
- **přijmout nebo poskytnout zápůjčku, úvěr nebo jistotu** v takové hodnotě.

Bez souhlasu soudu opatrovník nesmí například

- **prodat, získat nebo zatížit nemovitost,**
- **uzavřít smlouvu zavazující opatrovance na více než tři roky,**
- **odmítnout dědictví,**
- někdy i **dát dar,**
- **prodat majetek** nad 1 930 000 Kč nebo více než polovinu majetku opatrovance, ledaže nemá téměř žádnou hodnotu a nejde o věc zvláštní oblíbenosti,
- ani **přijmout nebo poskytnout zápůjčku, úvěr nebo jistotu** v takové hodnotě.

Pokud je ustavena opatrovnická rada, vyžádá si soud její stanovisko, ale není jí vázán.

Co opatrovník dělat nemůže?

Nemůže jednat v neprávních záležitostech opatrovance. Nesmí třeba zasahovat do toho, co si obleče, s kým se bude vídat, zakazovat mu kouřit nebo jít ven.

Také nemůže dělat nic, co mu jako opatrovníkovi neukládá občanský zákoník nebo mu to neurčil soud. Některé činnosti nemůže opatrovníkovi uložit ani soud (opatrovník například nikdy nemůže za opatrovance uzavřít manželství nebo za něj vykonávat rodičovské povinnosti, sepsat závěť, případně někoho vydědit).

Opatrovník má mnoho povinností, a proto potřebuje určité informace. Přesto musí současně **respektovat soukromí opatrovance.** Potřebné informace tedy získává přímo od opatrovance (nemůže vyzvídat od jeho zaměstnavatele, pronajímatele bytu či lékaře, ledaže kvůli omezení svéprávnosti opatrovance má právo nahlížet do jeho zdravotnické dokumentace), ale nesmí ho k ničemu nutit, pokud opatrovanci nejde o život nebo zdraví.

Je opatrovník placený?

Opatrovník nedostává odměnu. Jen výjimečně může soud opatrovníkovi přiznat odměnu (z peněz opatrovance), pokud spravuje opatrovancovo jmění. Pokud se opatrovník například stará o nájemní dům, může za to dostat přiměřenou odměnu z opatrovancova majetku.

Zaměstnanec obce jako **veřejný opatrovník** dostane zapláceno jako zaměstnanec, neplatí ho opatrovanec.

Kdo kontroluje opatrovníka?

Soud se sám pravidelně zajímá o to, jak si opatrovník vede. Kontroluje zprávy o správě jmění, které mu každý rok posílá opatrovník. Ověřuje i další péči opatrovníka, například zda svého opatrovance podporuje v činnostech, o které má opatrovanec zájem; zda dbá o jeho zdravotní stav; zda se zajímá o to, jak se opatrovanci vede v zaměstnání atd.

Opatrovnická rada také kontroluje opatrovníka, pokud je zřízena.

Kdo kontroluje veřejného opatrovníka?

Veřejného opatrovníka může kromě soudu (případně opatrovnické rady) kontrolovat také **krajský úřad** (v Praze kontroluje činnost městských částí při výkonu veřejného opatrovnictví Magistrát hlavního města Prahy) a

ombudsman,

pokud si na veřejného opatrovníka někdo stěžuje.

Co když opatrovník neplní své povinnosti nebo když mezi opatrovníkem a opatrovancem vznikají neshody?

Spory mezi opatrovníkem a opatrovancem je nejlepší **řešit domluvou**. Protože se opatrovanec zpravidla nebude moci sám domluvit nebo bránit svoje zájmy, měl by u jednání být ještě někdo další (někdo blízký opatrovanci nebo třeba člověk z organizace, která mu poskytuje služby). Pokud je opatrovanec v domově pro osoby s postižením, může domov svolat společné jednání a pokusit se neshody vyřešit společně s opatrovníkem i opatrovancem.

Opatrovanec ani nemusí poznat, že opatrovník nejedná, jak by měl, možná si toho všimne spíše okolí. Pokud se nepodaří problémy vyřešit domluvou s opatrovníkem, může kdokoliv **požádat o zásah soud** (opatrovnickou radu). V krajním případě soud opatrovníka odvolá a nahradí ho někým jiným. Na postup veřejného opatrovníka můžete upozornit také **krajský úřad** nebo **ombudsmana**.

Pokud si opatrovanec stěžuje na **veřejného opatrovníka**, může obec pověřit výkonem opatrovnictví jiného zaměstnance.

Kdo je kolizní opatrovník?

Pokud by opatrovník měl za opatrovance jednat ve věci, na které má **sám zájem**, který by mohl být jiný než zájem opatrovance, **rozhodne o věci soud sám** nebo opatrovanci ustanoví **kolizního opatrovníka**, který v této věci nahradí opatrovníka. To samozřejmě nelze, pokud je neshod více.

Co dělá ombudsman, s čím může opatrovanci pomoci?

Ombudsman **může prověřit postup veřejného opatrovníka**.

Ombudsman **nemůže zrušit ani změnit rozhodnutí soudu** o omezení svéprávnosti nebo ustanovení opatrovníka.

Kde najdu, co už ombudsman zjistil a řekl?

Na www.ochrance.cz v sekci *ESO* ([Evidence stanovisek ochránce](#)). Můžete hledat **podle oblasti práva** (zadejte *203.9 Veřejné opatrovnictví*) nebo napište slova, která Vás zajímají, do **hledání „fulltextem“**.